

АКТИВНІСТЬ ВИБОРЦІВ ЯК ОСНОВНИЙ ПОКАЗНИК РІВНЯ РОЗВИТКУ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ТА ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ

ACTIVITY OF VOTERS AS THE BASIC INDICATOR OF THE LEVEL OF CIVIL SOCIETY AND LEGAL CULTURE

УДК 336.225.2(477)
DOI <https://doi.org/10.32843/2663-5240-2019-11-19>

Ніколаєва М.В.

студентка факультету менеджменту та маркетингу
Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

Дергачов Є.В.

к. філос. наук,
викладач кафедри теорії та практики управління факультету соціології і права
Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

Вибори – досить часте в політичному і суспільному житті явище, оскільки вони розповсюджуються на різні інститути та рівні правління: парламент, президента, представницькі, а часто і виконавські органи суб'єктів, місцеві органи влади.

Ключові слова: правова культура, громадське суспільство, вибори, виборці, президент, громадяни, майбутнє країни, показник рівня розвитку, Конституція України.

Выборы – достаточно частое в политической и общественной жизни явление, поскольку они распространяются на различные институты и уровни правления: парламент, президента, представительские, а часто и исполнительные

органы субъектов, местные органы власти.

Ключевые слова: правовая культура, гражданское общество, выборы, избиратели, президент, граждане, будущее страны, показатель уровня развития, Конституция Украины.

Elections are often a phenomenon in political and social life, as they spread off to different institutions and levels of government: parliament, president, representative, and often executive bodies of subjects, local authorities.

Key words: legal culture, civil society, elections, voters, president, citizens, future of the country, indicator of the level of development, Constitution of Ukraine.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Вибори, насамперед, є головною ознакою демократичної держави, яка має правову культуру та надає громадянам право обирати свого представника у відповідних органах влади. Вибори дають можливість усім верствам населення висловитись у режимі голосування та обирати того кандидата, якого саме вони вважають гідним розв'язувати проблеми країни, підіймаючи державу на міжнародному рівні. Проте, явка в останні роки, показує спад зацікавленості громадян на подальшу долю країни.

Переважна більшість громадянського суспільства України втратила чи припинила застосування такого поняття, як правова культура, а розвиток країни неможливий без цього визначення у житті громадян.

У статті більш детально хотілося б приділити увагу двом поняттям: громадянське суспільство та правова культура, які є проблемою та потребують негайного вирішення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Громадянське суспільство пов'язується з ідеєю народовладдя і демократією, тому лише на початку 90-х років ХХ ст., в період здійснення демократичних перетворень в українському суспільстві, почалася дискусія навколо питання про громадянське суспільство та взаємовідносин його з владними інститутами [8].

За характеристикою А. Колодій, ми можемо визначити таке тлумачення, що громадянське (цивільне) суспільство це сфера спілкування, взаємодії, самоорганізації та самоврядування вільних індивідів на основі добровільно сфор-

мованих асоціацій, яка захищена необхідними законами від прямого втручання і регламентації з боку держави та у якій переживають громадянські цінності.

Чарльз Тейлор зазначає, що поняття громадянського суспільства вживається у наш час, щонайменше у трьох значеннях:

1) мінімальний його обсяг дорівнює існуванню незалежних від держави громадських організацій, або як тепер заведено говорити – «третього сектора»;

2) друге значення, більш точне в науковому відношенні, охоплює усю соціальну структуру, яка координує свої дії через низку добровільних асоціацій;

3) воно також розглядається як чинник впливу на державну політику, тобто як сукупність груп тиску на інших суб'єктів впливу на політичний прогрес у суспільстві;

До цих розумінь терміну можна додати ще два:

4) четверте розуміння терміну виходить з того, що суспільство загалом стає громадянським, якщо у ньому розвинена система інститутів і взаємодії. Цей підхід найбільш розповсюджений у публіцистиці, але його вживають і науковці, маючи на це вагомі підстави: адже у суспільстві з розвинутою мережею громадських організацій, громадським спілкуванням тощо змінюється тип політичної культури. Вона теж стає цивільною, громадянською і, зі свого боку, змінює спосіб функціонування усіх інших суспільних інститутів, у тому числі й державних;

5) і, нарешті, п'яте розуміння полягає в ототожненні громадянського суспільства

з усією нерозчленованою позаполітичною чи позадержавною сферою суспільного життя [9, с. 4–5].

Зі свого боку, А. Токвіль зазначає, що громадянське суспільство – це сфера, для якої характерні не примушення, а добровільний вибір, авторитет моралі, а не влади. Звідси у його ученнях ми можемо спостерігати важливість ролі особливого соціального інституту, політичних асоціацій, які входять не тільки в громадянське суспільство, але й не стають частиною державного апарату, являчись засобом їх взаємодії. Громадянські та політичні організації сприяють взаємному розвитку і збагаченню [8].

Що стосується правової культури, то В.П. Сальников вносить таке значення: «Правова культура суспільства являє собою ціннісний зріз правової дійсності, рівень його поступального розвитку, включеність у неї завоювань цивілізацій» [10, с. 28].

Т.В. Синюков являє у своєму тлумаченні таке бачення: «До сфери правової культури належить сукупність норм, цінностей, юридичних інститутів, процесів, форм, що виконують функцію соціоправної орієнтації людей у конкретному суспільстві, цивілізації» [11, с. 128].

Зі свого боку, А.В. Аргановський зазначає: «Правова культура – це позитивні погляди, переконання, оцінки, мотиви, установки в правовій сфері, що лежать в основі правомірної, соціально активної поведінки» [12, с. 53].

Усі визначення щодо правової культури включають такі поняття, як цінності, установки у правовій сфері, соціум, погляди, мотиви, соціоправова орієнтація людей, це звертає увагу на соціальну значущість правової культури. Це значення залежить від людських чинників та є складовою частиною поведінки людини. Регулює культурні взаємовідносини, встановлює негласне правило щодо соціальних стосунків в кругу спілкування у школах, на роботі, в кругу друзів, сім'ї тощо.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Основною проблемою, не тільки України, є низький рівень явки на вибори. «Як підняти кількість виборців?» – актуальне питання для більшості країн світу. На жаль, приблизно однаковий рівень виборців вдається підтримувати небагатьом країнам, а намагається розв'язати цю проблему увесь світ.

Громадянське суспільство Україна продовжує втрачати свою правову культуру, без можливості на відновлення колишньої системи. А незацікавленість виборців є незаперечним показником того, що демократична держава втрачає свої позиції, і, насамперед, в очах власного населення.

Мета статті. Необхідно насамперед проаналізувати активність виборців та причини за яких вибори пройшли за такою кількістю виборців. На другому етапі варто більш детально вивчити значення громадського суспільства та правової культури України. Далі необхідно систематизувати зміни, які необхідно зробити для націоналізації правової культури. Зрештою, доцільно визначити ставлення молоді до голосування та важливості вибору молодого покоління нового Президенту України.

Виклад основного матеріалу. Вибори президента, це надія на нове життя, насамперед, звичайних людей, це їх голос та вибір змін у майбутньому.

З економічної точки зору, країна занепадає, борги, які продовжують зростати у геометричній прогресії, громадяни, які намагаються якомога швидше покинути країну, статистика та аналітика вказують на краще майбутнє, проте залишаються лише обіцянками. Ці вибори, були останньою спробою громадян, бо якщо ми сядемо у калюжу й цього разу, це вже буде фатальним кінцем, для країни.

У порівнянні з 2014 роком, загальна картина кількості виборців президенту України, доволі непогана. Хоча, якщо порівнювати кількість виборців цього року щодо інших років, ми бачимо не дуже приємну картину, яка з першого погляду складає враження, що зацікавленість народу до майбутнього їх та країни постійно знижується, винятком є рекордна кількість виборців у 2004 році, проте надалі ми спостерігаємо лише регрес. Проте, варто враховувати й той факт, що через кризове економічне становище та нестабільні політичні умови, тисячі українців виїхали закордон на заробітки. А з прийняттям безвізового режиму, у 2017 році, кількість громадян, що покинули території України зросла у декілька разів. Багато з них перебувають закордоном нелегально, тому не могли голосувати. Якщо враховувати й цей факт, то явка на виборах у 2019 році достатньо висока.

Щороку (загальні положення, порядок та строки призначення виборів, організація, висування та реєстрація кандидатів у президенти та передвиборна агітація), дотримуються всі пункти, згідно із Законом України, «Про вибори Президента України», проте громадяни не йдуть на вибори, хоча мають повне розуміння про свої права [3]. Чому люди не вірять? Дуже просто. Україна – найкорумпованіша країна Європи, після РФ. Люди не просувають свого кандидата, бо вважають, що місце президента придбано заздалегідь, хоча Законом України, це вважається

неправомірним вчинком для громадянського суспільства.

Популярність терміну «громадянське суспільство», яким зацікавились як науковці, так і громадські діячі, відповідала намірам значної частини суспільства сформувати справді демократичні інститути влади, кардинально змінити стосунки держави та громадян, дати людям змогу самим робити вибір і на свій огляд влаштовувати своє життя, що відповідало ідеологічній стадії становлення такого суспільства. Наступним кроком мало стати законодавче закріплення намірів та інституалізація нових відносин.

Конституційний процес в Україні тривав порівняно довго – він почався з прийняття Декларації про державний суверенітет 16 липня 1990 року і завершився 28 червня 1996 року ухваленням нової Конституції України. Декларація проклала шлях до неза-

лежності, а Конституція її закріпила у політично-правовому відношенні.

Згідно з Конституцією України «Україна є суверенна і незалежна, демократична, соціальна, правова держава» (ст. 1). Вона надає широкі конституційні гарантії прав і свобод людини та громадянина незалежно від походження, майнового стану, статі, раси, мови, релігії, політичних та інших переконань. Гарантовано право кожного на збереження і захист своєї національної самобутності, на розвиток національних мов і культур, на задоволення громадянами своїх соціальних потреб. Стаття 15 Конституції України стверджує, що «суспільне життя в Україні ґрунтується на засадах політичної, економічної та ідеологічної багатоманітності», гарантує «свободу політичної діяльності, не забороненої Конституцією і законами України». Разом зі статтями 34 та 35, які гарантують громадянам

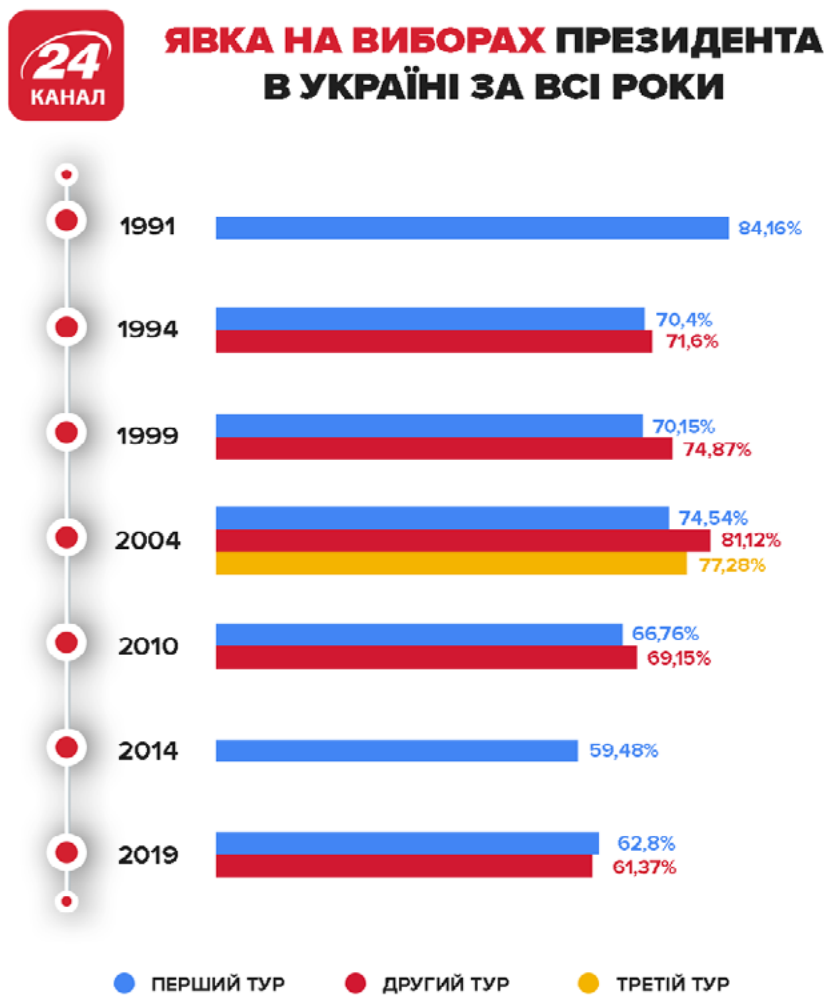

Рис. 1. Явка на виборах Президента України (за офіційними даними Каналу 24 [2])

право на свободу думки та слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань, а також на свободу світогляду і віросповідання, вона є конституційною підставою формування плюралістичного суспільства.

Організаційне оформлення плюралізму через утворення громадянами партій та громадських організацій забезпечує стаття 36 Конституції України. «Політичні партії, – сказано в статті, – сприяють формуванню і вираженню політичної волі громадян, беруть участь у виборах». А громадські організації створюються для «здійснення і захисту своїх прав і свобод та задоволення політичних, економічних, соціальних, культурних та інших інтересів, за винятком обмежень встановлених законом <...>». Конкретизація відмінностей у структурі, способах утворення та функціях партій і громадських організацій міститься в законі «Про громадські об'єднання», який було прийнято 22 березня 2012 року. Прийняті такі вузькіші за сферою дії закони, як закон «Про благодійність та благодійні організації» та «Про творчих працівників і творчі спілки». Вимагають законодавчого врегулювання деякі проблеми оподаткування громадських об'єднань та їх фінансової підтримки (спонсорами та державою), а також спрощення процедури їх реєстрації.

Ідея правової держави має реалізуватися через послідовне здійснення принципів верховенства права та поділу єдиної державної влади на законодавчу, виконавчу і судову з конституційним визначенням їх повноважень та взаємної врівноваженості. Діяльність держави обмежується Конституцією України та законами України. В Конституції України наголошується, що права і свободи людини є невідчужуваними та непорушними. Ніхто з громадян не може бути примушений чинити те, що не передбачено законом. Гарантується право громадян на безпосереднє звернення до суду в разі порушення їх конституційних прав і свобод.

Отже, правова, соціальна демократична держава задекларована в Конституції України як намір, як політично-юридичний ідеал, до здійснення якого прагне суспільство [4].

Проте, чому визначення «громадянське суспільство» у наш час, на соціальному рівні стерлося. Загубилося серед інших «повинен», «зобов'язаний».

Що стосується правової культури, то кожне суспільство самостійно виробляє свою модель.

Питання щодо проблем правової культури у сучасній Україні піднімається не просто так. Насамперед, слід зосередити увагу на форму-

вання національної правової системи. Головне питання, яке привертає увагу сьогодні: «Що робить правову систему України її власною моделлю».

Правова культура містить багато різноманітних понять, тим самим становлячись особливою. Включає різноманітні явища духовного життя суспільства (цінності, звичаї, ідеології, концепції тощо), вона є більш придатною для правового аналізу, ніж категорія традиції. Є правові культури (наприклад, правова культура Євросоюзу), у межах яких ще не сформувалися традиції. Правову культуру можна уявити як певну змістовну єдність, яка складається з правових концепцій, джерел права, правової методології та правової аргументації, легітимації права, а в ширшому аспекті – із загальних правових цінностей і загального праворозуміння [5].

На сьогодні те, що може спостерігати кожен громадян України, це те, що високий рівень правової культури на низькому рівні не лише у середньостатистичного громадянина, а й у політичних діячів, законодавців, державо службовців, керівників суспільних організацій тощо. І справа не лише в тім, що багато з них не знають закону, а в тім, що вони, ніби навмисно йдуть проти нього, тим самим викликаючи недовіру громадян, а це вже можна вважати зневагою до права. Низький рівень правової культури, нерозвиненість у населення юридичних традицій, викликає бажання зробити висновок, що сучасні українці – це Ніцше. Виступаємо як радикальні нігілісти та потребуємо радикальної переоцінки цінностей культури, філософії, законодавства, принципів, авторитетів. Як ми можемо бачити, протягом всієї історії, українці змагаються з минулим, виявляючи зневагу до закону та суду, проявляючи постійне свавілля та бунтарський дух. «Віра, мова й прапори мінялися в українських родинах ледь не що покоління, – писала Оксана Забужко, – навіть не як костюми, а як одноразові шприци, вколосся – і в відро, і так всю дорогу, від Костянтина Острозького почавши, того самого, що заснував був, сердега, Острозьку Академію насупротив польської експансії – а рідна внучка бац, прийняла католицтво – і цілу академію здала як на блюдечку тим самим отцям езуїтам, з якими дід усе життя боровся, і ось це, схоже, і є єдина національна традиція, що й дотепер залишається чинною – лягати під того, що наразі найдужчий» [6].

Про яку правову культуру суспільства може йти мова, якщо газети та журнали мають велику кількість сцен кримінального життя, на екранах телевізорів грабіж та вбивства.

В останній час з'явилася негативна тенденція прийняття негативного опиту західних країн у справі правового виховання через кінофільми та журнали. Крім розвитку нездорових тенденцій, наслідування кримінальним елементам в молодіжному середовищі, суспільство опинилося позбавленим об'єктивної картини, що відображає не тільки злочини та їх генезис, але також і всі наступні за злочинами етапи правозастосовної діяльності [6].

Молодь – це майбутнє України. Дітей виховують не лише батьки, а країна загалом. Менталітет, який притаманний італійцям, ніяк не може з'явитись у дитині, яка все своє життя перебуває серед корінних українців. Тому все, що держава отримує від молодого покоління, буде залежати від людей, які пишуть закони, створюють культуру, розвивають творчість.

Велика кількість виборців цього року складалася з молоді. Це приємний факт, проте велика заслуга нового президента. Молодь йшла голосувати за свого кандидата, робила свій вклад у майбутнє країни, а медійність й лише позитивне враження від Зеленського створило те саме амплу, за яке й голосувало населення. Добре це чи погано, подивимось на прикладі правової культури протягом наступних чотирьох років. Сподіваємось на позитивне майбутнє та оптимальне розв'язання проблем країни, які накопичилися протягом некомпетентних державних діячів.

Пропозиції:

Як держава може підвищити кількість виборців? Якоїсь загальної формули чи закликів немає, щоб змусити людей голосувати, адже це менталітет, це наша правова культура. Якщо італійці, німці, британці звикли вважати вибори частинною свого життя, то і явка в них майже не змінюється протягом 40 років, даючи приблизно одні й ті самі показники. Проте українці вже не вірять в чинну систему виборів. Ми маємо 2 варіанти розвитку подій.

Перший варіант – агітувати людей, ще з дитинства, що вибори – це важлива ланка структури державотворення, величезна подія та майбутнє, за яке голосує саме громадянин. На це піде принаймні 20 років, адже через стільки будуть наступні вибори для щойно народжених дітей та цього часу замало, адже міністерству освіти, необхідно змінити план навчання та витратити великі кошти, які Україна на даному етапі розвитку не має. Тому це не вихід, занадто довго, щоб розвиватися на рівних з іншими країнами.

Другий варіант – це радикальні міри. Ввести новий пункт у закон України, щодо виборів Президенту, який свідчив, що «Громадянин,

що не відвідав вибори та не проголосував за висунутих кандидатів буде нести покарання». Можна ввести штрафні санкції. Проте, по-перше, це перечить законам демократичної країни, а по-друге, це також величезні витрати, які на наш погляд, не будуть виправдані результатом. Також, потрібно не забувати про зовнішній борг, який зростає.

Тому хочемо висунути ідею, щодо зміни проходження виборів.

Головна суть полягає у тому, що на першому турі з n-кількості кандидатів виборці обирають не одного, а п'ятьох. На бланку, який видається, вони пишуть кодові номери кандидатів, у порядку спадання. Тобто на першому місці кандидат, якого Ви бажаєте бачити стовідсотково. На останньому (п'ятому), кандидат який заслуговує уваги, але щось Вас не приваблює у ньому. Таким чином, виборці виставляють бали кандидатам. За перше місце – 5 балів, за 2 місце – 4 бали, за 3 місце – 3 бали, за 4 місце – 2 бали, за 5 місце – 1 бал. Отже, ми покажемо статистичну картину співвідношення не для одного кандидата, а майже для всіх.

Це буде показувати статистикам медійність (кандидатам, яких мало хто знає, навряд чи поставлять хоча б бал). Також відсоткове співвідношення за балами буде показувати ставлення усього населення до претендентів, що лідирують. Зацікавленість виборців зростає, адже окрім вибору кандидата, він робить оцінку роботи, ще декількох. Це важливий шаг, для того, щоб показати населенню значущість їх голосу та важливість їх думки.

Висновки. Отже, наша держава прагне суверенності для себе та демократії для громадян. Роман Шухевич говорив: «Самостійність здобуде не одна партія, чи організація, чи окремі люди, здобуде її тільки ціла Україна».

Також явка виборців на дільниці та їх голос дуже важливі для майбутнього державного діяча, це показує його роботу над передвиборною агітацією, довіру людей, бажання ними, бачити в обраному кандидаті – голову держави.

Кількість виборців цього року була більша за половину, здебільш зацікавленість проявляло молоде покоління. Це показує, що молоді не однаково на майбутнє країни, в якій вони живуть. Це є бажання до кращого життя, це є бажанням розвивати правову культуру молоддю, здебільш несвідоме, проте остаточне.

Україна постійно набуває змін, розвивається та прагне модернізуватися. Цього абсурдно боятися, бо це привід, щоб пишати країною. Жага до нового, незвичайного історично закладена в серця українського

народу. Проте, що є найголовнішим для держави, це таке ж саме прагнення як і до змін, бути українця разом.

І щодо нової системи виборів. По-перше, це викличе зацікавленість у людей процесом, що звичайно підніме кількість виборців, адже нове, це завжди непомірний інтерес. А по-друге, такі вибори будуть зрозумілі людям більше, це дає змогу виставити оцінку, на яку, з погляду виборців, заслуговують 5 кандидатів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Вибори президента України. URL: <https://www.cvkv.gov.ua/pls/vp2019/wp063pt001f01=719.html>
2. Канал 24. URL: https://24tv.ua/yavka_na_vibori_2019_ukrayini_31_03_2019_yak_zminyuvafasya_yavka_vibortsiv_n1132799
3. Про вибори Президента України : Закон України. Президент України. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/474-xiv-62>.

4. Думки з приводу. URL: https://political-studies.com/?page_id=186.

5. Максимов С.І. Українська правова культура : ціннісний вимір. URL: http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/2892/1/Maksimov_15.pdf.

6. Сучасний стан правової культури України. URL: http://www.rusnauka.com/2_KAND_2008/Pravo/26221.doc.htm.

7. Забужко О. Музей покинутих секретів.

8. Волкова О.М. Громадянське суспільство : український контекст. URL: <file:///C:/Users/%D0%94%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D1%81/Downloads/8455-21475-1-SM.pdf>

9. Колодій А.Ф. На шляху до громадянського суспільства. Теоретичні засади й соціокультурні передумови демократичної трансформації в Україні : монографія. Львів : Видавництво «Червона Калина». 2002.

10. Мальцев Г.В. Понимание права : подходы и проблемы. Москва : Прометей, 1999. 419 с.

11. Кудрявцев В.Н., Казимирчук В.П. Москва : Юрист, 1995. 297 с.

12. Смоленский М.Б. Право и государство : теория и практика. 2005. № 5. С. 12–18.